

Asia: VN/5966/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle vanhemmuuslaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä:

Esityksen keskeisenä sisältönä on äitiys- ja isyyslain yhdistäminen yhdeksi vanhemmuuslaiksi. Isyyslain soveltamiskäytännössä tulleet muutostarpeet esitetään muutettavaksi samassa yhteydessä. Koska äitiys- ja isyyslakien voimassa oleva sääntely ei ole täysin yhtenäinen, on lisäksi katsottu olevan tarpeen edelleen yhdenmukaistaa sääntelyä, ellei erilaiselle sääntelylle ole pystytty osoittamaan riittäviä perusteita. Säännökset on pyritty kirjoittamaan sukupuolineutraaliin muotoon siten, että niissä viitataan nais- tai miessukupuoleen vain siltä osin kuin se on välttämätöntä. Lapsella voisi jatkossakin olla vain kaksi oikeudellista vanhempaa. Vanhemmuus myös kirjattaisiin edelleenkin joko isyytenä tai äitiytenä kuitenkin niin, että isiä tai äitejä voi olla kaksi.

KD eduskuntaryhmä katsoo, että lainsäädännössä lähtökohtana tulee olla selkeän ja hyvin ymmärrettävän lainsäädännön luominen. Tärkeää on huolehtia siitä, ettei soveltaessa ole epäselvyyksiä lain sisällöstä. Näin ollen sääntelyn selkeyden kannalta pidämme välttämättömänä, että lainsäädännössä säilytetään termit isä ja äiti, kuten lakiluonnoksessa on tehty. Samoin pidämme tärkeänä, että lapselle säilyy mahdollisuus kahteen oikeudelliseen vanhempaan. Lakien yhdistämisen sijaan katsomme, että näitä lakeja tulisi kehittää ja korjata niiden omista lähtökohdista katsoen ja omina lakeina. Asiassa ei ole tarkoituksenmukaista, eikä myöskään tule olla itsetarkoitus, pyrkiä luomaan mahdollisimman sukupuolineutraalia sääntelyä edes siinä määrin kuin nyt esitetään, koska äitiä ja isää koskevat sääntelyt eroavat toisistaan jo pelkästään biologisista syistä.

KD eduskuntaryhmä on aiemmin kannattanut ja kannattaa edelleenkin lapsen oikeutta sekä äitiin että isään aina kun nämä ovat tiedossa tai selvitetävissä. Äitiyslain eduskuntakäsittelyssä eduskuntaryhmämme jätti vastalauseen lakivaliokunnan asiaa koskevaan mietintöön ja esitti

tuolloin, ettei kansalaisaloitteen ehdottamaa äitiyslakia hyväksytä. Näemme lain vieläkin ongelmallisena lapsen oikeuksien kannalta. Äitiyden määräytymisestä ei oltu äitiyslain säätämiseen mennessä säädetty laissa, mutta siitä huolimatta oli selkeä käsitys siitä, että äitiys oli perustunut synnyttämiseen, lukuun ottamatta adoptiolain mukaista äitiyttä. Vaikka useissa laeissa viitattiin sanaan äiti, ei ollut ollut epäselvyyttä siitä, kehen laissa viitataan. Kansalaisaloitteessa äitiyslaiksi tuotiin lainsäädäntöön uudet säännökset äitiyden määräytymisestä. Keskeisin peruste lakia koskevalle hylkäämisehdotuksellemme oli, että lakiehdotuksen hyväksymisen myötä tulisi syntymään lisää lapsia, joiden kohdalla oikeus isyyden vahvistamiseen on poistettu lain tasoisesti lopullisesti. Vastaavasti aloitteessa huomiotiin puutteellisesti lapsen etu sekä murennettiin vakiintunut äitiyskäsitys. Asian valmistelu ei ollut myöskään riittävän perusteellista kattavan käsittelyn varmistamiseksi muun muassa erilaisten sääntelyratkaisujen vertailun ja lapsivaikutusarvioimisen osalta. Nämä ongelmat ovat edelleen olemassa, kun äitiys- ja isyyslakia ollaan yhdistämässä.

Pidämme myös valitettavana sitä suuntausta, jossa pyritään häivyttämään äidin ja isän tosiaan täydentävää merkitystä lapsen elämässä muun muassa muuttamalla lainsäädäntöä enemmän ja enemmän sukupuolineutraaliin suuntaan. Jossain määrin tämä on myös ristiriidassa sen tavoitteen kanssa, että isien halutaan kuitenkin nykyistä aktiivisemmin osallistuvan esimerkiksi perhevapaiden käyttöön. Jotta isät osallistuisivat enemmän perhevapaiden käyttöön olisi päinvastoin tärkeää korostaa isän tärkeää merkitystä ja roolia lapsen kasvatuksessa ja esimerkiksi lapsen identiteetin muodostamisessa ja huomioida isän merkitys myös lainsäädännössä. Samalla tulisi panostaa isien parempaan asemaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Monesti kun äidillä on mahdollisuus saada tukea ja apua neuvolapalveluiden kautta, jää isä liian usein ongelmiensa ja vaikeidensa asioidensa kanssa yksin.

Pykäläkohtaiset muutosehdotukset:

KD eduskuntaryhmä ottaa kantaa pykäläkohtaisiin muutoksiin pääasiallisesti vasta eduskuntakäsittelyn yhteydessä ja asiantuntijakuulemisten jälkeen. Muutamina muutosehdotuksina nostaisimme kuitenkin seuraavat:

Esityksessä ehdotetaan, että tilanteessa, jossa kumoamiskanne on pantu vireille laissa asetetun määräajan jälkeen, kantajalla olisi nykyistä enemmän aikaa sen arvioimiseen, nostaako hän kumoamiskanteen määräajan umpeutumisen jälkeen ilmaantuneiden painavien seikkojen vuoksi vai ei. Voimassaolevan lainsäädännön mukaan hänen edellytetään nostavan kanne viipymättä sen jälkeen, kun este kumoamiskanteen nostamiselle on poistunut. Esityksen mukaan kantajalla olisi yksi vuosi aikaa päättää kanteen nostamisesta sen jälkeen, kun syy kanteen nostamiselle on tullut ilmi. Lisäksi syyn painavuutta koskevaa edellytystä ehdotetaan hieman laskettavaksi.

Pidämme kumoamiskanteen määräaikaan koskevaa muutosta tärkeänä korjauksena, niin lapsen, virheellisesti vahvistetun isän kuin tosiasiallisen isän näkökulmasta. Nykylainsäädännön aikana vaatimus kanteen nostamisesta viipymättä on joissakin tilanteissa aiheuttanut nimittäin lopputuloksia, joita ei voida pitää lapsen eikä isyyden kumoamista hakeneen isän edun mukaisena taikka muutoin kohtuullisena. Myös lapsen edun mukaisena voidaan pitää, ettei oikeusprosessiin ryhdytä liian hätiköidysti, kun on aiheutunut epäily, ettei aviomies olekaan todellisuudessa lapsen isä. Tilanteet ovat monesti traumaattisia asianosaisten kannalta, eikä ole perusteltua vaatia, että asianosainen olisi välittömästi kykenevä aloittamaan oikeusprosessia. Asianosaisille on syytä antaa kohtuullinen aika harkita erilaisia vaihtoehtoja, kuten nyt esityksessä tehdään. Esityksessä ehdotetaan, että uutta lakia sovelletaan niihin tapauksiin, jotka laitetaan vireille uuden lain voimaan tultua. Olisi tärkeää vielä selvittää, miten voitaisiin oikaista ne tapaukset, joita ei voida enää laittaa uuden lain aikana vireille, mutta joissa isyys on vahvistunut/muodostunut virheellisesti. Toisin sanoen tulisi selvittää, olisiko näitä mahdollista oikaista takautuvasti. Vaihtoehtoisesti olisi syytä arvioida voitaisiinko vahvistetun elatusavun sijaan maksaa näissä tilanteissa valtion maksamaan elatustukea, mikäli avioliiton perusteella muodostunutta isyyttä, joka myöhemmin on todettu virheelliseksi, ei voitaisi enää kumota.

Toisena asiana nostamme esitysluonnokseen sisältyvän ehdotuksen, jossa naispareille annetaan mahdollisuus valita hedelmöityshoitojen yhteydessä alkion muodostamiseen myös sellaisia siittiöitä, joiden luovuttaja on suostunut isyyden vahvistamiseen. Kyseessä olisi aiemmin vallinneen mahdollisuuden palauttaminen naisparien yhteisen vanhemmuuden vaihtoehdoksi. Valinnalla on ratkaiseva merkitys tulevan lapsen vanhemmuuden vahvistamiseen, koska jos lapselle voidaan vahvistaa isä, lapselle ei voida vahvistaa toista äitiä.

Äitiyslakia koskevan kansalaisaloitteen hyväksymisestä seurasi, että naisparille annettavan hedelmöityshoidon myötä syntyvälle lapselle ei ollut enää mahdollista vahvistaa isää. Nostimme silloin eduskuntaryhmämme vastalauseessa esille, ettei ratkaisua voi pitää lapsen edun mukaisena. Muutos ei myöskään ollut yksiselitteinen, kun tarkasteltiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintaa, jossa on katsottu muun muassa ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa tarkoitetun yksityiselämän suojan edellyttävän, että ihmisellä on oikeus tuntea biologinen syntyperänsä. Kansalaisaloitetta koskevassa lakivaliokunnan mietinnössä aloitteen suhdetta perus- ja ihmisoikeuksiin arvioitiin varsin suppeasti, eikä isyyden vahvistamismahdollisuuden poistamista arvioitu riittävästi lapsen näkökulmasta. Lapsen identiteetin kehityksen kannalta on hyvin merkityksellistä, että hän voi tuntea biologiset juurensa ja voi muodostaa suhteen biologiseen isäänsä. Oikeus saada aikuiseksi tultuaan tieto sukusolujen luovuttajan henkilöllisyydestä ei tätä tarvetta korvaa. Edellä mainitusta johtuen pidämme kannatettavana, että lakia muutetaan siten, että toisen äidin sijaan voidaan vahvistaa isäksi henkilö, joka on toiminut sukusolujen luovuttajana ja antanut suostumuksen isyyden vahvistamiseen. Toki katsomme, että näihin tapauksiin voi liittyä myös ongelmallisia tilanteita ja kysymyksiä.

Stenberg Johanna
Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä